

N:o 15.

Ank. till Riksd. kansli den 26 april 1895, kl. 12 midd.

Betänkande, i anledning af väckta motioner om upphäfvande eller uppsägning af förordningen angående Sveriges och Norges ömsesidiga handels- och sjöfartsförhållanden den 30 maj 1890.

I fyra särskilda inom Riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade motioner hafva förslag framstälts rörande åtgärders vidtagande med anledning af de betydande olägenheter i afseende å Sveriges och Norges ömsesidiga handels- och sjöfartsförhållanden, öfver hvilka från svensk sida klagan under senare tider förports, och hvilka redan sistlidet år föranledde Riksdagen att i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla om erforderlig utredning i ämnet.

Två af de ifrågavarande motionerna äro till innehållet i alla delar öfverensstämmande, nemligen motionen n:o 11 inom Första Kammaren, af herr *Almström* jemte tjugonio andra af denna kammares ledamöter, och motionen n:o 51 inom Andra Kammaren, af herr *A. Peterson* i Hasselstad och femtiofem andra ledamöter af sistnämnda kammare. I dessa begge motioner hemställles,

»att Riksdagen ville för sin del besluta uppsägning af förordningen angående Sveriges och Norges ömsesidiga handels- och sjöfartsförhållanden

den 30 maj 1890, i syfte att angående omförmälda förhållanden söka åvägabringa en ny ordning, hvarigenom de båda ländernas ömsesidiga ekonomiska intressen måtte på rättvisare sätt än genom den nu gällande lagen varda tillgodosedda».

Vidare har, i motionen n:o 8 inom Första Kammaren, herr af *Burén* hemställt,

»att Riksdagen ville fatta beslut om upphäfvande så skyndsamt som möjligt af Kongl. Maj:ts nådiga förordning den 30 maj 1890 angående Sveriges och Norges ömsesidiga handels- och sjöfartsförhållanden eller den s. k. mellanrikslagen, i syfte att angående omförmälda förhållanden söka åvägabringa förändrade stadganden, hvarigenom Sveriges ekonomiska intressen måtte på rättmätigt sätt varda bättre tillgodosedda än genom den nu gällande mellanrikslagen».

Slutligen har, i motionen n:o 32 inom Andra Kammaren, herr *J. Eliasson*, med instämmande af två andra ledamöter af samma kammare, föreslagit,

»att Riksdagen, utan inväntande af underrättelse om den förut begärda undersökningens resultat och Kongl. Maj:ts åtgöranden i anledning deraf, ville fatta beslut om upphäfvande af Kongl. Maj:ts nådiga förordning den 30 maj 1890 angående Sveriges och Norges ömsesidiga handels- och sjöfartsförhållanden, i syfte att få till stånd en ny mellanrikslag, som är tydlig och bestämmande och framkallar ändamålsenliga kontroller samt befordrar, att Sveriges ekonomiska intressen äfven varda på rättmätigt sätt tillgodosedda».

I de begge först nämnda motionerna anføres till en början, att det särskildt angifna skälet dertill, att Riksdagen sistlidet år fann sig icke böra skrida till uppsägning eller upphäfvande af mellanrikslagen, till väsentlig del blifvit undanröjdt, sedan numera resultaten af den, enligt hvad ofvan anmärkts, begärda utredningen blifvit tillgängliga och bekräftat såväl att verkningarna af mellanrikslagen i de flesta hänseenden, äfven under de tullsatser, som varit gällande intill innevarande år, varit skadligare för det svenska jordbruket och många af landets näringar än man vid sistlidet års riksdag hade anledning antaga, som ock att allmänheten allt mera stadgats i den åsigt, att innevarande års Riksdag bör taga ytterligare steg å den väg, hvilken beträddes af 1894 års Riksdag. »Krafvet på en omedelbar uppsägning — yttra motionärerna — låt vara såsom inledning till en för Sveriges intressen betryggande omarbetning af lagen, har under det gångna året framträdt med ökad styrka från alla delar af vårt land».

»Men — fortsätta motionärerna — oberoende af de lärdomar, erfarenheten hittills lemnat, eller af den uppfattning, som i landet allmänt visat sig rådande rörande mellanrikslagens verkningar, har numera genom de i denna månad påbjudna förhöjda tullsatserna å spanmål frågan om en revision af denna lag inträdt i ett nytt skede, hvilket förhållande ovillkorligen påkallar kraftiga åtgärder för ernående af sådana förändringar af mellanrikslagen, som kunna tillförsäkra det svenska jordbruket de förmåner, som med dessa tullförhöjningar afsetts.»

Till närmare belysning af de olägenheter, nu gällande mellanrikslag medfört för det svenska näringslivet och den svenska statskassan, samt af angelägenheten att söka åstadkomma en *skyndsam* omarbetning af nämnda lag och att i sådant syfte företaga en omedelbar uppsägning af lagen anföra motionärerna följande:

»De former, i hvilka mellanrikslagen hittills verkat ofördelaktigt för våra näringar, äro hufvudsakligen tre, nemligen:

1) öppen öfverträdelse af aftalets bestämmelser, såsom i fråga om margarin-industrien och kreaturshandeln, det senare särskildt framhållet af chefen för civildepartementet i hans allvarliga inlägg af den 8 februari 1894;

2) förtäckt öfverträdelse af aftalets bestämmelser genom olaglig transitohandel, hvarvid utländska i Sverige tullpliktiga varor införas, såsom vore de af norskt ursprung. Förutom öfriga, denna klass tillhöriga fall, som under förlidet år ådragit sig uppmärksamhet, återfinnas i landtbruksstyrelsens skrifvelse till Konungen af den 21 december 1894 nya bidrag, och särskildt är hit att hänföra yttrandet, att det torde vara gifvet, att stora quantiteter utländsk spanmål förts öfver gränsen, utan att lagenlig tull derför erlagts;

3) kringgående af aftalet genom ett slags substitution, i det att från utlandet till Norge importerad vara visserligen icke materiellt öfverföres till Sverige, men möjliggör, att en motsvarande quantitet af i Norge frambringad vara kommer tullfritt eller mot half tull öfver gränsen. Detta framträder synnerligen starkt i fråga om omalen eller malen spanmål samt bröd och utgör förklaringen för den betydliga spanmålsexporten till Sverige från ett land, som icke framalstrar tillräcklig brödsäd för eget behof.

Härom yttrar landtbruksstyrelsen i nämnda skrifvelse, att Sverige sannolikt så småningom skall få mottaga största delen af Norges spanmåls-skörd, som sedan med lätthet ersättes från utlandet på grund af det stora lastrum, som finnes ledigt i Norges många från den utländska fraktfarten återvändande fartyg.

Det bör emellertid härvid framhållas, att, då mellanrikslagen på ofvan angifna sätt öfverträdts och kringgåts, sådant visst icke uteslutande kan läggas vårt grannfolk till last. Men detta kan ingalunda förminska behovet af sådana ändringar i lagen, att densamma ej må kunna tjena som täckmantel för en olaglig införsel till Sverige af härstädes tullbelagda varor.»

»I kommerskollegii berättelse för år 1893 har en *beräkning* framlagts, utvisande de belopp, som under nämnda år icke blifvit påförda de varor, som, eljest tullpliktiga, på grund af mellanrikslagen under året tullfritt införts från Norge. Under förutsättning, att införseln i händelse af tullpliktighet varit lika stor, skulle svenska statens tullinkomst på nämnda varor hafva uppgått till 4,313,856 kronor. Ehuru beloppet är betydligt, torde densamma icke desto mindre vara för lågt beräknadt, då särskildt de varor, som vid den s. k. formansforslingen i betydliga kvantiteter föras öfver gränsen, icke upptagits i denna beräkning. Såsom i Riksdagens omtalade skrifvelse framhållits, är vår handelsstatistik af bristfällig beskaffenhet icke minst i hvad densamma afser varuutbytet med Norge.»

»I afseende på den *uppfattning* om mellanrikslagens verkningar, som numera allmänt utbildat sig i vårt land, är det vidare af betydelse att granska de uttalanden, som från myndigheter, korporationer och enskilda i olika delar af landet ingått såsom svar på den af Kongl. Maj:t anställda utredningen rörande mellanrikslagens verkan. De flesta af dessa hafva i enlighet med frågans formulering icke upptagit spörsmålet om vare sig upphäfvande eller omarbetning af lagen, utan inskränkt sig till att beskrifva mellanrikslagens verkningar. Men ett stort antal, omkring hälften, har dock icke kunnat afhålla sig från att yttra sin mening jemväl om åtgärder rörande mellanrikslagen i dess helhet, och de ojemförligt flesta af dessa hafva uttalat sig för en revision af lagen, många äfven för uppsägning, antingen utan vidare eller såsom inledning till revisionen. Särdeles betydelsefull i detta afseende är landtbruksstyrelsens ofvan åberopade skrifvelse till Konungen, hvori styrelsen, efter att hafva utredt den skada, som särskildt jordbruket, kreaturshandeln, jästfabrikationen och margarinfabrikationen lida af mellanrikslagen och sättet för dess tillämpning, slutar med hemställan om åtgärders vidtagande i syfte, att de sålunda framhållna olägenheterna för det svenska jordbruket och vissa andra densamma närstående näringar utaf åtskilliga mellanrikslagens bestämmelser eller tolkningar deraf måtte undanrödjas, under framhållande af att sådant icke kan ske, utan att beslut från svensk sida fattas om samma lags *upphäfvande*.»

»Det ligger i sakens natur, att mycket stora svårigheter skola uppstå vid hvarje försök att genom ett aftal af mellanrikslagens art till stadig-

varande ömsesidig belåtenhet ordna varuutbytet mellan ett land, som antagit ett protektionistiskt system, och ett annat, der frihandeln förherrska, äfvensom att dessa svårigheter skola ökas i den mån tullsatserna i det förstnämnda landet höjas. Bevillningsutskottet vid 1894 års riksdag har också framhållit, att genom den genomgående förändring, som tulltaxan undergick 1892, vissa öfverklagade förhållanden i fråga om mellanrikslagen erhållit större betydelse än förut, och chefen för civildepartementet*) har den 21 februari 1890 yttrat, att, derest framdeles genom i ettdera landet vidtagna tullförhöjningar den redan befintliga olikheten i tullavgifter de båda länderna emellan skulle komma att ytterligare ökas, de då föreslagna ändringarna i mellanrikslagen ej komme att varda för ändamålet tillräckliga, utan att under sådan förutsättning en ytterligare omarbetning af lagen kunde komma att erfordras.

Sedan nu spanmålstullarna i Sverige för kort tid sedan blifvit i väsentlig grad höjda, har den af bevillningsutskottet och af chefen för civildepartementet*) förutsagda tidpunkten inträdt, då en omarbetning af lagen är erforderlig. Skola nemligen de viktiga ändamål vinnas, som man med de vidtagna tullförhöjningarna afsett, så måste också ofördröjligen tillses, att icke mellanrikslagens bestämmelser dervid träda hindrande emellan. Här föreligga således afgörande skäl icke blott för en uppsägning af mellanrikslagen, utan äfven därför, att de mått och steg, som äro nödvändiga för vinnande af detta syfte, ofördröjligen vidtagas.»

»Mellanrikslagens allmänna syfte är att för hvartdera riket bereda af-sättning af inhemska produkter på det andras område med ett minimum af kostnad och omgång. Rättvisan kräfver det erkännandet, att detta syfte i många fall vunnits och att åtskilliga svenska näringar haft gagn af detta aftal. Men om *redan nu* otvifvelaktigt dessa fördelar motvägas af de förluster, hvilkas stora betydelse i det föregående framhållits, så hotar *för framtiden* den faran, att den vidtagna tullförhöjningens verkningar skola väsentligen försvagas eller nästan upphävas samt derigenom ett olidligt tillstånd för våra näringar åvägabringas. Men samtidigt skola fördelarne för Norge af det nu gällande aftalet icke blott orubbade kvarstå, utan väsentligen ökas, och häraf torde oemotsägligt framgå, att, då en genomgripande och skyndsam omarbetning af mellanrikslagen är nödvändig, enda medlet att vinna detta mål är en omedelbar uppsägning af denna lag. Ty väljes endast underhandlingens väg, skall den part, som af aftalet har största fördelen och hvars lofliga sträfvan alltså måste vara att så länge som möjligt förblifva i det nuvarande läget, sannolikt icke kunna förmås

*) Skall vara finansdepartementet.

till ett skyndsamt afgörande. Slutligen skulle sålunda vårt land, i stället för att börja med uppsägning, till sist se sig nödgadt att tillgripa denna åtgärd. Men under tiden hafva måhända åratals förgått under fruktlösa bemödanden att vinna enighet om ett nytt aftal, utan att de svenska näringarna derunder fått den lättnad eller det skydd, som från svensk sida åsyftats.»

Herr af *Burén* erinrar om sin vid sistlidet års riksdag väckta motion i ämnet och anser, att den då af honom förebragta utredning bort gifva tillräcklig anledning att redan då uppsäga mellanrikslagen. Då emellertid så icke skedde, har motionären funnit sig nu böra förnya sitt förslag, till stöd för hvilket han vid sidan af den statistiska utredning, som af honom sistlidet år framlades, åberopar jemväl vissa data ur den sedermera offentliggjorda statistiken för år 1893 äfvensom dels den omständighet, att i de flesta af de yttranden från korporationer och enskilde, hvilka under den i anledning af Riksdagens förberörda skrifvelse vidtagna utredning af mellanrikslagsfrågan till vederbörande inkommit, uppsägning af lagen påyrkats och goda skäl därför gifvits, dels de klagomål, som under senaste året af vissa industriidkare anförts hos justitiekanslern och justitieombudsmannen rörande mellanrikslagens tillämpning, och hvilka motionären finner tydligen ådagalägga, att missförhållanden förefinnas, som utan lagens uppsägning svårigen lära kunna afhjelpas, dels ock slutligen den bristande tillförlitlighet hos norska produktionsbevis, hvarpå under sistlidet år exempel gifvits uti det i pressen relaterade och af motionären återgifna förloppet vid införsel från Norge öfver Charlottenberg af åtskilligt maskingods.

Sin åsigt om sättet att råda bot på de öfverklagade olägenheterna angifver motionären på följande sätt:

»Männe man nu uti en revision af den bestående lagen emot allt detta kan finna bot? Jag tror det icke, men säkert är, att en revision af lagen, som måste blifva genomgripande, blir mycket svår, ja, omöjlig att genomföra till följd af de stora fördelar, som mellanrikslagen genom tullskillnaderna de olika länderna emellan bereder Norge.

Om jag kunde tänka mig möjligheten af att en sådan revision af lagen skulle kunna afhjelpa svårigheterna och olägenheterna af den obräkneliga ekonomiska förlust, som icke allenast staten utan ännu mera svenskt jordbruk, svenska industrier och svenska handtverkerier genom mellanrikslagen få vidkännas, så skulle jag obetingadt förorda en sådan, men då vid hvarje revision af lagen, som hittills egt rum, det visat sig, att svårigheterna och olägenheterna blifvit större och icke mindre samt att lagen icke efterlefves, så tror jag, att botemedlet nu är att finna icke

uti en revision, utan trots olägenheterna af en lång tullgräns och trots deraf befarad smuggling anser jag, att en uppsägning af lagen nu är att föredraga, hvilket dessutom skulle medföra den stora nyttan af att låta Norge en gång få känna fulla värdet af sin marknad på Sverige. Denna marknad, som har så stor betydelse för Norge, uppskattas icke der, lika som hvarje fördel, som man under många år vant sig att ega, så mycket som när eller förrän man förlorat den. Först sedan Norge fått erfara förlusten af den nuvarande mellanrikslagen, torde Norge komma med framställningar att af Sverige erhålla en ny lag, och först då kunna vi tänka oss att med Norge få en revision och en effektiv mellanrikslag genomförd, som sedan hålles i helgd och som ej gynnar det ena landet på det andras bekostnad och till slut kunde bereda väg för en tullunion med lika tullsatser, såsom naturligast vore mellan tvenne politiskt förenade riken och som utan tvifvel skulle blifva till välsignelse för realunionen icke blott på det ekonomiska utan fastmer på det politiska området.»

Herr *Eliasson* påpekar åtskilliga förhållanden, som han anser böra föranleda Riksdagen att, oberoende af den på Kongl. Maj:ts föranstaltande vidtagna utredningen och af Kongl. Maj:ts åtgöranden i anledning af samma utredning, fatta beslut om mellanrikslagens upphäfvande. I sådant afseende erinrar motionären till en början om den bristande öfverensstämmelsen mellan de begge ländernas statistik rörande deras inbördes handelsförhållanden samt finner häri anledning till det omdöme »att det med mellanrikshandeln och kontrollen deröfver icke är så särdeles väl bestäldt». Huru berörda förhållanden i verkligheten gestaltat sig, framgår deremot, erinrar motionären, af den utredning, som innehålles i angifna delar af de vid sistlidet års riksdags bevillningsutskotts betänkande n:o 4 fogade tabeller; och finner motionären berörda utredning gifva vid handen, att genom mellanrikslagens bestämmelser och sättet, hvarpå de tillämpats, svenska statsverket under åren 1890—1892 gått i mistning af en inkomst af i medeltal 1,556,359 kronor om året.

Vidare anför motionären:

»Härjemte kan jag icke underlåta att fästa uppmärksamhet på kommerskollegii berättelse angående utrikes handel och sjöfart år 1893, som visar, att Norges export hit utgjorde 31,439,436 kronors värde och dess import härifrån uppgick till 16,111,201 kronor, samt att den beräknade tullen för tullpligtiga varor, hvilka från Norge tullfritt införts till Sverige, utgjorde 4,316,856 kronor. I den senare summan är ändock icke, likasom föregående år, upptaget tull för kläder, jerntrådsarbeten, nät, segel, slöjdvaror,

säckar, sängkläder och möbler, hvars beräknade värde 1893 utgjorde sammanlagdt 274,834 kronor.

Utom detta har under senare tider blifvit från många och skilda håll erkänt, att mellanrikslagen medfört förluster för vårt lands inbyggare, och man har äfven klandrat lagens tillämpning i Norge, hvilken, efter hvad det vill synas, haft till mål att gynna den norska nationen på den svenskas bekostnad. Det förefaller mig då märkligt att se de ansträngningar, som gjorts och göras för bibehållandet i det möjligast längsta af Norges förmåner i Sverige utan fullgörande af motsvarande skyldigheter. Oförklarligt är det ock för mig, att den svenska representationen öfverlemnar åt en antagligen långt aflägsen framtid afgörandet af en fråga, som kräfver en snar lösning, icke endast för att bereda rättvisa unionslänternas invånare emellan, utan fastmer för att minska det inom vårt land på senare tider starkt tilltagande och ofta uttalade missnöjet i fråga om mellanrikslagens verkningar. Hvad som likväl synes mig mest besynnerligt är det, att under en tid, då statens budget ökas så, att tilläggsbevillning till lika belopp som den ordinarie anses otillräcklig, bortse från minskningen i statsinkomst af mer än 1 1/2 million kronor årligen, för att gynna norska exporten. Allt detta föranleder mig till den förmodan, att Riksdagen, för att hindra missnöjets tillväxt och för att tillgodose landets intressen, vidtager åtgärder ledande till ett snart ordnande af bättre och rättvisare förhållanden i fråga om handel och sjöfart Sverige och Norge emellan, utan att invänta den begärda undersökningens resultat och Kongl. Maj:ts åtgöranden i anledning deraf.

Gerna kan man icke tänka sig, att de olägenheter och förluster för Sverige, som nuvarande mellanrikslag medför, kunna till följd af den begärda undersökningen upphöra. Icke heller kan man föreställa sig att undersökningen föranleder annat än tidsutdräkt och resultatlösa underhandlingar, enär man ej har skäl att vänta några eftergifter från norsk sida, förrän Riksdagen fattat beslut om mellanrikslagens upphäfvande. De för närvarande rådande förhållandena i Norge ingifva dessutom inga förhoppningar om frågans lösning genom andra medel. Att låta det gå som det går förefaller mig icke kunna försvaras. Mellanrikslagens uppsägning synes mig för den skull vara den enda utvägen för att vinna rättelse.

Ofta framhålles det påståendet, att mellanrikslagens förändring skulle minska exporten af åtskilliga svenska näringars produkter till Norge; men på samma gång torde man äfven böra taga i betraktande, att det ock är många af de svenska näringarna som nu lida af den tullfria norska införseln hit. Att förlusterna för Sverige är från år efter nuvarande mellan-

rikslags antagande ökats, det är konstateradt. Att dessa förluster komma att ökas ännu mera hädanefter, sedan spanmåls- och mjöltullarne blifvit förhöjda, är ju uppenbart, och att under sådana förhållanden icke vidtaga några verkande åtgärder, utan vänta på en bättring, som icke lär stå att vinna utan uppsägning, det kan icke förefalla mig annat än vårdslöst. Orättvist kan det ock kallas, att den ena svenska näringen skall gynnas på den andras bekostnad, likasom ock att den ena provinsens befolkning skall ega förmåner i fråga om handel med utländska grannar, som andra sakna. När man betraktar alla hithörande omständigheter, och då man på grund af erfarenhetens vittnesbörd icke kan göra sig fri från tanken på transitohandeln med spanmål och produkter deraf, så frestas man lätt till den mening, att det vore önskligare och redigare samt dessutom medförande minskade förvecklingar, om ingen mellanrikslag funnes i fråga om tullfriheter.»

Såsom skäl för bifall till motionärens förslag anföres slutligen i sammanfattning:

»att kongl. förordningen angående Sveriges och Norges ömsesidiga handels- och sjöfartsförhållanden den 30 maj 1890 visat sig behäftad med sådana brister i fråga om tydlighet, att olika uppfattningar om dess rätta tolkning gjort sig gällande;

att dess olika tolkningar obestriddligen utöfvat en skadlig inverkan på det svenska näringslivet, i hvilket afseende hänvisas ej mindre till det norska kreatursimportförbudet än ock till den skada, som tillfogas den svenska margarin- och jästtillverkningen genom nu gällande mellanrikslag;

att vidare Norge af befintliga tulldifferenser i allmänhet skördat och skördar stor vinst till förlust så väl för den svenska statskassan som för det svenska näringslivet;

att denna förlust ingalunda kan anses uppvägd genom de fördelar, som en eller annan svensk industri, en eller annan svensk importör eller köpman möjligen kan hafva af den mellanrikslag, som nu är antagen och gällande;

att Norges fördelar af samma lag äro så stora, att man icke, utan uppsägning af lagen, kan hoppas det endast en undersökning skall i önskelig tid medföra rättelser beträffande de från svensk sida öfverklagade och erkända olägenheterna, utan blott gifva ny erfarenhet om vanskligheten af tillmötesgående;

att, efter hvad erfarenheten visat, säkert är, att Norge under motsvarande förhållanden icke skulle underlåtit att yrka på uppsägning;

att den svenska tulltaxan i många afseenden, sedan mellanrikslagens

utfärdande, undergått betydliga förändringar och antagligen icke heller i den närmaste framtiden kommer att bibehållas utan rubbningar;

att norska Stortingets sträfvän, efter hvad det visat sig, tyckes vara att skilja sig från Sverige, när det gäller bidrag till bestridande af gemensamma utgifter för de förenade rikena;

samt att slutligen lagen enligt dess 18 § fortfar att gälla, till dess för båda rikena annorlunda förordnas eller två år förflutit sedan någotdera riket om ändring eller upphäfvande af densamma för sin del fattat af det andra rikets samtycke oberoende beslut.»

Vid behandlingen af förevarande motioner har jemväl till utskottets öfvervägande förelegat det numera i tryck tillgängliga resultatet af den utredning, hvarom nästlidet års Riksdag, enligt hvad ofvan omförmäls, i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhöll, nemligen kommerskollegii och generaltullstyrelsens gemensamma underdåniga utlåtande af den 28 december 1894 angående Sveriges och Norges ömsesidiga handels- och sjöfartsförhållanden samt landtbruksstyrelsens underdåniga utlåtande af den 21 samma månad och år angående vissa delar af nämnda ämne.

Den sålunda föreliggande utredningen bestyrker visserligen det af ingen betviflade, af bevillningsutskottet vid nästlidet års riksdag jemväl uttryckligen erkända förhållande, att mellanrikslagen medfört fördelar för Sverige likaväl som för Norge; men utskottet har af samma utredning tillika vunnit bekräftelse å rättigheten af den inom vårt land numera allmänt gängse uppfattningen, att Sveriges fördelar af gällande mellanrikslag icke uppväga de olägenheter för vårt näringslif, som berörda lagstiftning medför, och den uppoffring af inkomst, som svenska statsverket genom densamma vidkännes. Äfven kommerskollegium och generaltullstyrelsen, hafva, oaktadt de funnit de mot mellanrikslagen anförda klagomålen, såvidt de blifvit på faktiska förhållanden grundade, i allmänhet, särskildt hvad beträffar den egentliga fabriksindustrien, ega mindre både omfattning och innebörd än embetsverken, med afseende å den allmänna meningen rörande mellanrikslagen, väntat, likväl uttalat det omdöme, att de i ämnet nu gällande bestämmelser i vissa afseenden äro mindre tillfredsställande och tarfva ändring. Härmed är å ena sidan uttryckt, att en mellanrikslag fortfarande bör finnas, och å andra sidan erkänt, att den nuvarande lagstiftningen i ämnet icke är tillfredsställande. I begge dessa hänseenden instämmer utskottet i det anförda omdömet.

Enligt utskottets åsigt måste det, från hvarje synpunkt sedt, befinnas

öfverensstämma med de förenade rikenas ömsesidiga fördel att ordna sina inbördes handels- och sjöfartsförhållanden på grundval af en i möjligaste mån ömsesidigt gynnad behandling, så att afsättningen af hvarterda landets produkter och industrialster bland de båda folken underlättas och befordras. Den omständighet, att Sverige dervid erbjuder en större utvidgning af det inhemska afsättningsområdet än Norge, måste visserligen under alla förhållanden bereda Norge en större fördel af mellanrikslagstiftningen än Sverige, hvilken fördel i beaktansvärd grad ökas derigenom, att Sverige till följd af sina högre tullsatser har att upplåta en bättre skyddad marknad än Norge, på samma gång de högre tullarne i Sverige å råämnen och halffabrikat bidraga till att minska den svenska konkurrensen å den norska marknaden. Detta oaktadt kan det icke betvivlas, att en på rigtiga grunder ordnad mellanrikslagstiftning lärer äfven Sverige till gagn genom ökade afsättningstillfällen för dess näringar. Men för att kunna verka till ömsesidig fördel för båda länderna måste mellanrikslagstiftningen, såsom nyss antydts, hvilat på rigtiga grunder. I sådant afseende gäller, att mellanrikslagen icke får motverka de bestämmelser, som hvarterda landet för sin del kan hafva funnit nödigt att antaga till skydd mot konkurrensen från utlandet, samt att lagen måste ordna rikenas inbördes förhållanden i möjligaste mån på likställighetens grund, så att icke det ena landet otillbörligt gynnas på det andras bekostnad.

Att dessa fordringar å en tillfredsställande mellanrikslagstiftning emellertid icke äro tillräckligt tillgodosedda genom nu gällande bestämmelser, har den föreliggande utredningen till fullo bekräftat. Orsakerna till detta missförhållande få visserligen till en del sökas i en oegentlig tillämpning af bestämmelser i lagen. Utskottet behöfver såsom exempel härpå endast erinra om det kända förhållande, att, ehuru, såsom ock betonats af samtliga de svenska myndigheter, som i frågan sig yttrat, mellanrikslagen icke tillstodjer andra begränsningar i den fria kreaturstillförseln från det ena riket till det andra än sådana, som hafva till ändamål att skydda mot kreaturssmitta, man i Norge ansett sig oförhindrad att under årtal upprätthålla ett förbud mot kreatursinförsel från Sverige, för hvilket man sedan lång tid tillbaka från norsk sida icke kan förebära annat skäl än angelägenheten att bevara rättigheten att till England försända lefvande kreatur. Att verkningarna af denna från norsk sida gjorda förtolkning af lagen ansenligt skadat svenska intressen både direkt och indirekt är alltför väl känt, och förhållandet har i landtbruksstyrelsens underdåniga utlåtande (sid. 163 och 164) erhållit ytterligare utredning, till hvilken utskottet tillåter sig hänvisa. Förklarligt torde vara,

att Sverige anser mellanrikslagen allt annat än tillfredsställande, så länge densamma icke förtydligats så, att möjlighet ej längre står det ena landet öppen att genom ett dylikt förfaringssätt förskaffa sig otillbörlig fördel på det andras bekostnad.

Med afseende å den ofta hörda klagan, att i fråga om mellanrikslagens tolkning alltför stort tillmötesgående från svensk sida visats mot yrkanden, hvilka främjat norska intressen, lär utskottet icke böra ingå i någon undersökning.

De olägenheter i afseende å handelsgemenskapen med Norge, öfver hvilka klagan förports här i landet, hafva emellertid, i den mån de äro föranledda af verkliga missförhållanden, i allmänhet sin grund deri, att man vid affattandet af mellanrikslagens bestämmelser icke tagit eller kunnat taga erforderlig hänsyn till den numera bestående olikheten i de båda ländernas tullpolitik gent emot utlandet.

Mellanrikslagstiftningen qvarstår ännu i hufvudsakliga delar på den ståndpunkt, som genom 1874 års lag intogs. Den ledande principen i nämnda lag var *ömsesidig tullfrihet för inhemska och full tull för utländska varor*, hvarvid begreppet inhemska varor omfattade icke allenast svenska och norska naturalster och tillverkningar deraf, utan tillika alla varor, som i Sverige eller Norge undergått något slag af industriel bearbetning eller förädling.

Förutsättning för att mellanrikslagstiftningen skulle kunna tillfredsställande ordnas på grundval af en så vidt utsträckt gynnad behandling var, att båda de förenade rikena fullföljde samma handelspolitik med låga och sjunkande tullar som den, hvilken de under närmaste tiden förut omfattat, samt att de dervid sökte att åvägabringa allt större likhet i sina respektive tulltariffer. Då emellertid denna förutsättning icke inträffat, utan tvärtom de begge ländernas tulltariffer allt mera aflägsnats ifrån hvarandra, sedan Sverige genom förhöjda tullsatser sökt skydda så väl sin jordbruksnäring som sin industri, hafva de grundsatser, som vunnit tillämpning i 1874 års lag, visat sig i allt högre grad lända vårt land till förfång och förty icke kunna utan väsentlig modifikation fortfarande upprätthållas.

Grundsatsen, att i det ena riket alstrade naturaprodukter och tillverkningar deraf skola åtnjuta tullfrihet vid införsel till det andra riket, är visserligen af beskaffenhet att i regeln allt fortfarande böra vinna tillämpning, men ett undantag från denna regel måste dock göras i fråga om spanmål, omalen och malen, samt bröd och andra tillverkningar af spanmål. I afseende å nödvändigheten att träffa anstalter för att dessa varuslag icke vidare må under några omständigheter få tullfritt införas från Norge, utom då fråga är om sådana mindre,

icke i handelsafsigt införda kvantiteter, som i 4 § mellanrikslagen afsetts, lär utskottet endast behöfva hänvisa till den utredning, landtbruksstyrelsen (sid. 160—162) lemnat i detta ämne, samt kommerskollegii och generaltullstyrelsens utan meningsskiljaktighet afgifna yttrande i frågan (sid. 44). Kunde en sådan åtgärd anses erforderlig redan på grund af de förhållanden, som egde rum före den innevarande år vidtagna förhöjning i tullen å nämnda artiklar, måste naturligtvis behofvet deraf nu göra sig vida mera kämbart. Också torde man med visshet kunna förutse, att så vida ändring af lagen i angifna syfte icke i den allra närmaste framtiden vidtages, det med nyssberörda tullförhöjning afsedda skydd för jordbruksnäringsen kommer att högst väsentligt försvagas, synnerligast i provinserna vid gränsen mot Norge. Svenska statskassans förlust på en ohämmad spanmålsimport från Norge bör för visso icke heller lemnas ur sigte. Det kan förtjena erinras, att vid de underhandlingar, som föregingo antagandet af 1874 års mellanrikslag, man af statsfinansiella hänsyn *från norsk sida* bestämdt fasthöll vid den fordran, att svensk spanmål, som sjövägen infördes till Norge, skulle draga half tull.

Kunna grundsatserna i 1874 års lag, för så vidt de röra jordbrukets produkter, numera icke gerna oförändrade godkännas från svensk sida, är detta i ännu högre grad förhållandet med afseende å industriens alster. Redan innan den svenska tulltaxan med år 1888 börjat förändras i skyddsvänlig riktning, hade man med afseende å varor af s. k. blandadt ursprung, d. v. s. sådana, som antingen framstälts af både inhemskt och utländskt råämne eller ock varit föremål för bearbetning såväl inom som utom landet, erfarit behof af att inskränka begreppet inhemsk tillverkning. Den vidsträckta omfattning af detta begrepp, lagen medgaf, föranledde nemligen en med densamma ej afsedd vinst på olikheten i de begge ländernas tullar å råämnen och halffabrikat. Man fann sålunda nödvändigt att, jemte upptagande i lagen af en allmän bestämmelse derom, att hvarje fullständig, inom landet skedd bearbetning skulle å en vara bereda rättighet att anses och behandlas såsom inhemsk, särskildt angifva vissa slag af bearbetningar, som i följd af sin mindre väsentliga beskaffenhet icke skulle naturalisera varan, hvarjemte man i fråga om kläder — hvilken artikel särskildt gjorts till föremål för en illojal konkurrens från norsk sida — stadgade skilnadstull för öfvertyget, när detta var af utländskt ursprung. Dessa förändringar trädde i kraft genom kongl. förordningen af den 1 juli 1887. Gifvet var emellertid, att efter den reform af vår tullagstiftning, som vid 1888 års riksdag påbörjades, ytterligare ändringar i mellanrikslagen erfordrades för att med hänsyn till omsättningen på den svenska marknaden likställa produktionsvilkoren för svenska och norska

industriidkare i fråga om tillverkningar, för hvilka sådana råämnen eller halffabrikat erfordrades, som drabbats af de nya eller förhöjda tullarne. Sådana ändringar blefvo också, på grundval af 1888 års tullkomités i ämnet afgifna förslag, efter underhandlingar med norska regeringen genomförda och, hvad Sverige beträffar, till allmän efterrättelse kungjorda genom kongl. förordningen den 30 maj 1890.

Dessa ändringar, hvilka gingo i samma rigtning som de år 1887 vidtagna och alltså ytterligare inskränkte begreppet inhemsk tillverkning dels genom upptagande af ännu en del bearbetningar, hvilka, såsom mindre väsentliga, icke skulle naturalisera varan, och dels genom utvidgning af området för skilnadstullars användande, kunde dock, naturligt nog, icke göra tillfyllest, sedan Riksdagen, efter det våra med vissa främmande magter ingångna tarifftraktater utgått, år 1892 fullständigt genomfört den år 1888 och 1889 påbörjade revisionen af industritullarne. Oafsedt de olägenheter i andra afseenden, som nu gällande mellanrikslag föranleder, har densamma efter nyssberörda tullreform lemnat Norge nya tillfällen till vinst på skilnaden mellan de begge ländernas tullar å råämnen och halffabrikat. Påtagligt är, att, derest sådant icke genom ändrade bestämmelser förebygges, Norge alltmera skall komma att tillgodogöra sig dessa tillfällen, i den mån industrien utvecklas, likasom äfven att de nuvarande mellanrikslagsbestämmelserna, bibehållna oförändrade, skulle kunna på många områden just framkalla en sådan utveckling. Detta bestyrkes äfven af erfarenheten, enligt hvad den af embetsverken åvägbragta utredningen gifver vid handen. Särdeles belysande i detta hänseende är förhållandet med artiklarne *jäst* och *margarin*, hvilka, oaktadt de invändningar, som de svenska tillverkarna sökt göra gällande gent emot en sådan tolkning af gällande bestämmelser, i hvarje fall, då de varit i Norge tillverkade, fått åtnjuta tullfrihet här i landet.

Skilnaden mellan de begge rikenas tullsatser för de vid jästtillverkningen erforderliga råämnen, spanmål och potatismjöl, har äfven före den senaste tullförhöjningen för spanmål varit ganska betydlig. Äfven om man lemnar å sido potatismjölet och endast beaktar spanmålen, har — enligt den utredning, landtbruksstyrelsen i sitt ofvannämnda underdåniga utlåtande (sid. 166 och 167) lemnat i detta ämne — endast genom tullskilnaden för sistnämnda råämne under senare tid hvarje kilogram ren brännerijäst kunnat tillverkas för 8,6 öre och luftjäst för 4,3 öre billigare pris i Norge än hos oss. En sådan skilnad i produktionsvilkor i fråga om en vara, som betingar ett pris af ungefär 45 öre pr kg., måste naturligtvis ställa den svenska jästtillverkningen synnerligen ogynnsamt i konkurrensen med den norska; och verkningarna deraf hafva äfven visat sig i

minskad export från Sverige till Norge och ökad import från sistnämnda land till Sverige. Vår export af jäst till Norge har nemligen nedgått från nära 40,000 kg. om året under senare delen af 1880-talet till 21,510 kg. år 1893, samtidigt med det att importen hit från Norge af denna vara stigit så, att densamma, som år 1890 omfattade endast 1,522 kg., under de nio första månaderna år 1894 uppgick till icke mindre än 52,818 kg. Lätteligen inses, huru mycket ogynnsammare förhållandena numera gestalta sig för de svenska jästfabrikerna, sedan spanmålstullen så väsentligt höjts vid innevarande riksdag.

Vidkommande åter margarin, har i den föreliggande utredningen visats, hurusom tullen å de flesta därför erforderliga råämnen i Norge är betydligt lägre än i Sverige. Det bör vid sådant förhållande icke väcka förvåning, att från de svenska margarinfabrikerna så lifliga klagomål försports öfver konkurrensen från de norska fabrikerna, hvilkas gynnade ställning på den svenska marknaden ingalunda minskas genom den oegentlighet, att, under det de svenska fabrikerna måste underkasta sig särskilda utgifter för stadgad kontroll å tillverkningen, de norska äro från hvarje sådan utgift befriade.

Äfven inom flera grenar af *jernindustrien* intager Norge, tack vare mellanrikslagens bestämmelser, en liknande gynnad ställning å den svenska marknaden. I främsta rummet är detta förhållandet med tillverkningen af *spik*, hvilken varas införsel från Norge gynnas på dubbelt sätt, dels genom tullfrihet för all norsk spik, tillverkad af i Norge fallet skrot, oafsedt huruvida skrotet erhållits af inhemska eller utländska jernpjeser, dels ock derigenom, att, då sjelfva skrotet hit till riket införes, detta icke åtnjuter tullfrihet med mindre än att det kan styrkas vara fallet efter svenskt eller norskt fabrikat. Också skall, enligt uppgift, den svenska spiktillverkningen hafva under de senare åren nedgått med ungefär 40 procent; och af den å sid. 30 i kommerskollegii och generaltullstyrelsens underdåniga utlåtande intagna tabellariska öfversigt af införseln från och utförseln till Norge af åtskilliga jernfabrikat inhemtas, hvad spik beträffar, att införseln under de senaste åren varit ungefär 4 å 5 gånger större än utförseln.

Sistberörda förhållande synes gifva vid handen, att under nuvarande omständigheter gällande mellanrikslag ej ens är tillfredsställande för de svenska industrier, hvilkas intressen 1890 års revision af nämnda lag afsåg att tillgodose. Icke minst torde detta gälla i fråga om sådana varor, som framställas genom sammansättning af färdiga delar af dels inhemsk och dels utländsk tillverkning. Visserligen innehåller gällande mellanrikslag det stadgande, att *sammansättning* icke naturaliserar varan, hvaraf följer, att, då samtliga de i varan ingående delar äro i utlandet tillverkade, varan

i sin helhet skall anses såsom utländsk tillverkning; men för bedömandet af de fall, då vissa af delarne äro af utländsk, andra af inhemsk tillverkning, lemnar lagen egentligen icke någon ledning. I praxis har frågan afgjorts så, att, då varan »hufvudsakligen» varit af inhemsk tillverkning, tullfrihet medgifvits. Men oafsedt att uttryckligt stadgande i ämnet saknas, torde det mången gång möta afsevärd svårighet att bestämma hvilken del af tillverkningen som är den hufvudsakliga. Ett belysande exempel härå erbjuder, enligt den redogörelse, som förekommer å sid. 24 och 25 i kommerskollegii och generaltullstyrelsens underdåniga utlåtande, lampfabrikationen; och såsom ett exempel på, till hvilka betänkliga följder bristen på noggranna bestämmelser i ämnet kan leda, må anföras, att man vid leverans från Norge hit till riket af ett maskineri påyrkat tullfrihet för maskineriet, enligt uppgift, tillhörande men *särskildt för sig inkommande* plåtar och jernbalkar, hvilka, tillverkade i utlandet, i Norge undergått så obetydlig bearbetning, att t. ex. balkarne endast afklippts till lämpliga längder och sedermera försetts med hål, ja, att anspråk på tullfrihet framstälts äfven för sådana artiklar som blyhvitt, linolja, tågvirke och smergel-duk endast på den grund, att de vore ämnade att användas vid uppsättning här i landet af berörda maskineri. *Tilläggas bör, att yrkandet beträffande plåtarna och balkarne understöddes af Norges högsta tullmyndighet.* I Norge synes dock, att döma af de å sid. 33 i embetsverkens utlåtande anförda uppgifter om de norska myndigheternas tullbehandling af paraplyer, sammansatta af dels utländska, dels inhemska materialier, en vida strängare uppfattning hafva gjort sig gällande i afseende å införseln från Sverige.

I sammanhang med hvad ofvan anförts om lagens tolkning förtjenar att erinras, hurusom mellanrikslagen saknar bestämmelser för reglerande af de fall, då de begge rikenas högsta tullmyndigheter icke kunna enas i afseende å lagens tillämpning. Denna uti embetsverkens underdåniga utlåtande af generaltullstyrelsen särskildt påpekade brist i lagen har, enligt hvad utskottet förspott, vid flera tillfällen gjort sig känbart gällande; och befaras kan, att detta framdeles kommer att blifva förhållandet ännu mera, i den mån nya tillverkningar uppstå och påkalla lagens tillämpning.

Jemte de bestämmelser, som reglera den varuforsling de begge länderna emellan, hvilken eger rum »i handelsafsigt», innehåller mellanrikslagen, såsom bekant, äfven, i 4 §, särskilda stadganden rörande gränstrafiken. Dessa senare bestämmelser, hvilkas ursprung går tillbaka till tiden före rikenas förening, och hvilka afse att bereda gränsbefolkningen tillfälle att från grannriket få, utan erläggande af tull och utan att be-

tungas med de till förtullningen hörande formaliteter, på närmaste håll förse sig med nödvändiga förbrukningsartiklar till myckenhet, som för tillfället erfordras för fyllandet af det egna behovet, lemna, ehuru upprepade gånger och senast år 1890 ändrade, likväl alltjemt många och välgrundade anledningar till klagomål från svensk sida, beroende derpå, att medgifvandet af tullfrihet i förevarande fall visat sig kunna, trots lagens uttryckliga förbud, i stor utsträckning tillgodogöras för införsel i handelsafsigt. Sådana missbruk, befordrade genom den i hög grad utvecklade landthandeln vid gränsen, måste naturligtvis komma att ökas i samma mån, som de svenska tullsatserna höjas utöfver de norska och införseln följaktligen lemnar tillfälle till vinst på tulldifferensen. Också har, efter den i början af innevarande år vidtagna tullförhöjning för malen och omalen spanmål, den tullfria importen af mjöl från Norge jemlikt ifrågarvarande 4 § — hvilken import, på sätt den vid kommerskollegii och generaltullstyrelsens underdåniga utlåtande fogade tabell 7 utvisar, redan förut var ganska anseelig — i anmärkningsvärd grad tilltagit. Enligt införskaffade uppgifter från gränsbevakningen öfverfördes sålunda tullfritt jemlikt ifrågarvarande paragraf ensamt på gränsen till Elfsborgs, Vermlands och Kopparbergs län under månaderna januari—mars innevarande år 677,866 kilogram malen spanmål, under det att motsvarande import för samma månader år 1894 icke uppgick till mera än 181,888 kilogram. Uppenbart är, att det kringgående af lagen, som sålunda eger rum, måste, oafsedt dess demoraliserande inverkan på gränsbefolkningen, ganska menligt återverka på vissa grenar af svenskt näringslif, särskildt på jordbruksnäringen i gränstrakterna, och jemväl medföra afsevärd förlust för svenska statskassan.

Flera andra bestämmelser i gällande mellanrikslag hafva jemväl visat sig sakna tillräcklig effektivitet. Särskildt har man i detta hänseende förspott klagan öfver bestämmelserna angående produktionsbevisen. De upplysningar, som framkommit om omöjligheten att noggrant kontrollera bevisens tillförlitlighet och på ett verksamt sätt beifra deri meddelade origitiga uppgifter, samt den omständighet, att lagens bestämmelser visat sig medgifva en mot dess anda uppenbarligen stridande attestering af utländska varor såsom norska tillverkningar, ådagalägga ock, enligt utskottets åsigt, oförtydligt befogetheten af denna klagan.

Af hvad nu anförts framgår, att den förebragta utredningen i ämnet ådagalägger, att de bestämmelser, hvilka för närvarande ordna de förenade rikenas inbördes handels- och sjöfartsförhållanden, på samma gång de äro vissa af vårt lands näringar till fördel lända mera betydande och viktigare sådana likasom ock det svenska statsverket till skada. I berörda hänseende

tilldrager sig för närvarande, förutom flera här ofvan angifna industrier, jordbruksnäringen uppmärksamhet, då det med de nyligen åsatta högre spanmålstullarne för denna näring afsedda skydd betänkligt hotas genom bestämmelserna i gällande mellanrikslag. Men, såsom ock af kommerskollegii chef i hans vid embetsverkens underdåniga utlåtande fogade reservation betonats, är det otvifvelaktigt, att den skada och förlust, som af nämnda lag förorsakas det svenska näringslivet i allmänhet och den svenska statskassan, skola i framtiden blifva ännu större, allt efter som verkningarne af de i Sverige år 1892 höjda industritullarna hinna att till fullo framträda. Vid sådant förhållande kan enligt utskottets åsigt knappast någon allmän angelägenhet för närvarande anses i högre grad påkalla en skyndsam lösning än frågan om ett ändamålsenligare och rättvisare ordnande af de förenade rikenas inbördes handelsförhållanden; och då utskottet håller före, att denna fråga bör kunna lösas genom en mellanrikslagstiftning, byggd på rättvisare och billigare grunder än den nuvarande, synes det utskottet högst angeläget, att erforderliga åtgärder för åvägabringande af en sådan lagstiftning oförtöfvadt vidtagas. Med afseende å de betydande intressen inom vårt land, hvilka lida men af nu gällande mellanrikslag, och vådan af hvarje uppskof med de erforderliga förändringarnes åvägabringande anser utskottet emellertid tillika, att Riksdagen nu icke bör inskränka sig till vidtagande af åtgärd i syfte att underhandlingar om en ny lag må komma till stånd. Också har så väl af de bland motionärerna, hvilka afsett ett omedelbart upptagande af underhandlingar om en revision af gällande mellanrikslag, som ock från embetsverkens sida framhållits, att blotta inledandet af sådana underhandlingar icke motsvarar ögonblickets kraf, utan att man från svensk sida bör för att snabbast och säkrast nå målet låta denna åtgärd föregås af den nu gällande lagens omedelbara uppsägning.

Såsom bekant blef mellanrikslagens uppsägningstid år 1887 bestämd till tvåårig i stället för den förutvarande ettåriga, ehuru väl meningarna inom Riksdagen voro mycket delade om nyttan af denna ändring. Vid underhandlingarna om nu gällande mellanrikslag påyrkades visserligen från svensk sida en återgång till den ettåriga uppsägningstiden, men denna fordran möttes af ett så bestämdt motstånd från Norges sida, att man, enligt chefens för finansdepartementet anförande till det statsrådsprotokoll, som fans bifogadt den till Riksdagen aflåtna propositionen om lagens antagande, skulle genom samma fordrans vidhållande hafva äfventyrat möjligheten af att bringa till stånd en revision af lagen, vid hvilket förhållande det framställda yrkandet fick förfalla. Utskottet, som finner stadgandet om den tvååriga uppsägningstiden vara för vårt land högst menligt, anser

jemväl, att olägenheterna deraf, sådana de nu gestaltat sig, blifvit på ett ganska träffande sätt förutsagda i bemålde departementschefs nyss åberopade anförande, och tillåter sig för den skull att här återgifva departementschefs uttalande i ämnet, hvilket lyder sålunda:

»För min del är jag icke obenägen antaga, att mellanrikslagens bestånd bättre skulle tryggas genom en ettårig än genom en tvåårig uppsägningstid. Det synes mig nemligen antagligt, att, derest lagens bestämmelser skulle visa sig lända ettdera landets industri till skada eller lagen eljest i ett eller annat hänseende befinnas i sina verkningar otillfredsställande, man skall, om lagen kan efter en kortare tids uppsägning upphöra att gälla, söka på öfverenskommelsens väg uppnå rättelse, innan det kraftigare medlet af lagens uppsägning tillgripes, och detta så mycket hellre som, då, efter hvad erfarenheten visat, en längre tid kräfvades för att bringa ändringar i lagen till stånd, man, genom att inleda förhandlingarna härom med en uppsägning, skulle äfventyra att åtminstone för någon tid blifva i saknad af alla lättnader i samfärdseln mellan de båda rikena. Ju längre åter uppsägningstiden är, dess mindre skall man, vid första anledning till missnöje med lagen, draga i betänkande, att uppsäga densamma och *dess mer skall man finna sig dertill manad af farhåga, att, derest underhandlingar om ändringar i lagen icke leda till äsyftadt resultat, utan en uppsägning af lagen senare blir nödvändig, landets industri allt för länge skulle komma att tyngas af de olägenheter eller missförhållanden, hvilkas afhjelpande ansetts nödigt.* — — — — —»

Det synes utskottet, att man nu står inför en sådan situation, som antydts i den del af förestående anförande, hvilken af utskottet kursiverats. Skulle de motsedda underhandlingarna icke leda till en öfverenskommelse, af beskaffenhet att kunna för Sveriges del godkännas, är det, i betraktande af de menliga följder, nu gällande mellanrikslag obestriddigen redan medför för vart land, och med hänsyn till de ännu större olägenheter, densamma efter all sannolikhet kommer att förorsaka, af största vikt, att lagen snarast möjligt upphör att gälla, och att densamma förty oförtöfvadt uppsäges. En sådan åtgärd, hvilken ju i afseende å internationella aftal icke är någon ovanlighet — utskottet behöfver endast erinra om uppsägningen af våra intill 1892 gällande tarifftraktater med vissa främmande magter — och därför icke bör kunna uppfattas annorlunda än såsom ett af ekonomiska intressen förestafvadt begagnande af den i lagen hvartdera landet tillförsäkrade rätt, bör dessutom, såsom jemväl af motionärerna anmärkts, kunna antagas i sin mån påskynda fortgången af underhandlingarne om nödiga rättelser i de nuvarande missförhållandena.

Såsom redan anmärkts, anser utskottet det synnerligen viktigt, att en på rigtiga grunder fotad mellanrikslag kommer till stånd. Att nu bestämdt angifva alla de förändrade bestämmelser i gällande mellanrikslag, som för sådant ändamål må anses påkallade, skulle tydligen vara en ganska vanskelig uppgift. Så mycket torde dock framgå af hvad utskottet här ofvan anført, att, enligt utskottets åsigt, antalet af de naturalster och tillverkningar, som enligt § 3 skola oafsedt sitt ursprung draga hel tull, bör ökas med åtminstone artiklarne spanmål, omalen och malen, bröd och andra tillverkningar af spanmål, jäst, margarin och spik; att väsentligt förändrade bestämmelser erfordras rörande varor af s. k. blandadt ursprung, vid hvilka bestämmelser vederbörlig hänsyn bör tagas till skilnaden i tullar å råämnen och halffabrikat enligt de respektive ländernas tulltariffer; att angående de s. k. produktionsbevisen väsentligen skärpta föreskrifter äro af nöden, för att dessa bevis må kunna uppfylla sitt ändamål; att möjligheten af ett sådant åsidosättande af Sveriges rätt, som det norska förbudet mot kreatursimport från Sverige länge inneburit, måste för framtiden förebyggas genom förtydligande stadganden i ämnet; att bestämmelser erfordras för reglerande af de fall, då de begge rikenas högsta tullmyndigheter stannat i olika mening beträffande lagens tillämpning; att föreskrifterna om den s. k. formansforslingen måste ändras till förekommande af sådana missbruk, som dem, hvartill nu gällande stadganden i detta ämne gifvit anledning; samt att lagens uppsägningstid bör förkortas till ett år, i likhet med hvad förhållandet var före år 1887. Utskottet anser derjemte, att man med fog bör kunna påräkna, att från Norges sida hinder icke skall möta för åvägabringande af här ofvan förordade förändrade bestämmelser rörande spanmål, omalen och malen, samt bröd och andra tillverkningar af spanmål så tidigt, att de må kunna träda i kraft redan innan detta års skörd föres i marknaden. Det synes nemligen utskottet, att Norge, som producerar endast en bråkdel af den säd, hvaraf landet för egen förbrukning har behof, icke bör kunna hafva något rättmätigt intresse i att motsätta sig att en sådan ändring snarast möjligt företages.

De förändrade förhållanden i afseende å Sveriges och Norges inbördes handel och sjöfart, utskottet förordar, afse visserligen äfven ett mera utsträckt och skärpt öfvervakande af samfärdseln de båda rikena emellan; och utskottet förbiser ingalunda, att detta måste medföra ökade kostnader för statsverket, men utskottet är förvissadt om att dessa skola mer än uppvägas genom ett bättre tillvaratagande af statens rätt än hittills skett eller kunnat ske.

I öfverensstämmelse med hvad nu anförts, hemställer utskottet,

att Riksdagen, i anledning af de i ämnet väckta motioner, måtte för sin del besluta, att förordningen angående Sveriges och Norges ömsesidiga handels- och sjöfartsförhållanden den 30 maj 1890 skall, i den ordning, som i § 18 af nämnda lag stadgas, upphävas, samt vid meddelande af detta beslut hos Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes vidtaga erforderliga åtgärder i syfte att angående omförmälda förhållanden måtte snarast möjligt åvägabringas en ny öfverenskomelse, hvarigenom de båda ländernas ömsesidiga ekonomiska intressen varda på ett rättvisare sätt än genom den nu gällande förordningen tillgodosedda.

Stockholm den 22 april 1895.

På bevillningsutskottets vägnar:

H. CAVALLI.

Reservation

af herrar *Johansson* i Noraskog, frih. *von Schwerin*, *Collander*, *Fredholm*, *Jansson*, *Olsson*, *Bokström* och *Bromée*, som anförde:

»I likhet med utskottets majoritet anse vi det uppenbart, att de förändringar, som svenska tulltaxan på senare tiden undergått, med nödvändighet påkalla en omarbetning af gällande förordning angående Sveriges och Norges ömsesidiga handels- och sjöfartsförhållanden. I fråga åter om sättet, hvarpå ett dylikt resultat lämpligast må vinnas, kunna vi ej dela majoritetens åsigt, att det för sådant ändamål skulle vara nödigt, ja, vi anse det icke ens välbetänkt att vidtaga den till sina följder möjligen ganska ödesdigra åtgärden att upphäfva lagen, åtminstone icke förr än ett med brödrafolkens inbördes ställning mera förenligt sätt att söka tillvägbringa afsedda rättelser blifvit från Riksdagens sida utan framgång försökt. Vi tillåto oss därför att, redan vid början af denna frågas behandling inom utskottet, påyrka, att Riksdagen med anledning af de nyss förut beslutade ändringarna i tulltaxan ville i skrifvelse *dels* anhålla, att Kongl. Maj:t, så snart ske kunde, måtte inleda underhandlingar med norska regeringen om sådana bestämmelser i den s. k. mellanrikslagen, hvilka af Riksdagens omförmälda beslut med nödvändighet påkallades, *dels* ock bemyndiga Kongl. Maj:t att, derest de inledda underhandlingarna icke syntes leda till det åsyftade målet, först då uppsäga ifrågavarande lag med enahanda verkan, som hade Sverige för sin del fattat ett af Norges samtycke oberoende beslut om lagens upphäfvande. Med andra ord, vi förordade, att Riksdagen borde gå till väga ungefärligen på samma sätt nu som vid 1888 års riksdag, då fråga om ett upphäfvande af nyssnämnda lag jemväl förelåg, och hvilket tillvägagående både vid detta och ett föregående tillfälle visat sig vara tillfyllestgörande för att på möjligast korta tid kunna ernå de förändrade bestämmelser, som varit åsyftade eller till främjande af svenska intressen ansetts erforderliga. Vårt förslag i berörda afseende lyckades emellertid icke tillvinna sig utskottsmajoritetens bifall eller understöd.

Utskottet förmenar, att blotta inledandet af underhandlingar om en revision af gällande mellanrikslag icke motsvarar ögonblickets kraf, utan att man från svensk sida bör för att snabbast och säkrast nå målet låta denna åtgärd föregås af den nu gällande lagens omedelbara uppsägning. Till stöd för en dylik åtgärd har anförts, att norrmännen, som af lagen hade största fördelen och hvilkas naturliga sträfvan alltså måste vara att

så länge som möjligt förblifva i det nuvarande läget, ej förutan en uppsägning skulle kunna förmås till ett skyndsamt afgörande. Denna uppfattning synes oss icke vara grundad på verkliga förhållanden eller i öfrigt ega berättigande. Det torde nemligen vara allmänt känt och erkänt, att vid de förhandlingar, som, enligt hvad här ofvan blifvit antydt, föranleddes af 1886 och 1888 årens riksdagsbeslut i samma ämne, icke visades någon brist på tillmötesgående från norsk sida, ehuru de norska fördelarne af förut gällande öfverenskommelser måste anses hafva varit, om icke större än nu, dock åtminstone fullt jemförliga med hvad de för närvarande kunna anses vara. Att de vid nyssnämnda tillfällen förda underhandlingarna ledde till ett så skyndsamt resultat som gerna kunde vara möjligt, torde äfven vara så väl bekant, att det icke af oss kan behöfva närmare påpekas. Vi anse oss därför ej berättigade antaga, att ett annat förfarande från Norges sida denna gång skulle vara att förvänta. Deremot torde det ej vara osannolikt, att en omedelbar uppsägning af mellanrikslagen snarare skulle komma att i betydlig mån försvåra den *skyndsamma* lösning af frågan om ett mera ändamålsenligt ordnande af de förenade rikenas inbördes handelsförhållanden, som nu frå skilda håll anses vara så önskvärd.

Gent emot utskottets yttrande att man för att säkrast få de önskade ändringarna i mellanrikslagen till stånd borde låta underhandlingarna derom föregås af lagens uppsägning, anse vi oss böra erinra, att en dylik uppsägning sannolikt kan komma att medföra verkningar af alldes motsatt beskaffenhet. Man måste nemligen alltid räkna med den möjligheten, att, i händelse af uppsägning, efter de stadgade två årens förlopp någon ny öfverenskommelse ej finnes färdig att inträda i den upphäfdas ställe. Allt skulle då återgå till hvad det var före föreningen; särskild lagstiftning för reglering af gränsbefolkningens inbördes förhållanden skulle då åter blifva nödvändig; en stor del af vår industri, som för sin tillvaro är till större eller mindre del beroende af den norska marknaden, skulle i ett slag måhända beröfvas möjligheten att existera; de båda folkens inbördes handels- och sjöfartsförbindelser skulle lida en oberäknelig skada, och den stora konsumerande allmänheten, hvars intressen man vanligen helt och hållet förbiser vid våra dagars tullstrider, skulle på ömse sidor om gränsen få många och ökade anledningar till befogad klagan. Inför en sådan eventualitet kunna vi ej annat än känna oss tveksamma om ändamålsenligheten af det utaf utskottet föreslagna tillvägagångssättet.

I utskottets betänkande har, bland annat, åberopats ett år 1887 af dåvarande chefen för finansdepartementet hållet anförande till statsrådsprotokollet, hvarom utskottet yttrar, att vissa af de olägenheter, som nu

anses förefinnas i gällande mellanrikslag, blifvit på ett ganska träffande sätt förutsagda i samma anförande. Utskottet har dock ansett lämpligt att derur utesluta ett yttrande, som vi deremot tillåta oss att här återgifva, till att fullständiga det af utskottet gjorda, delvis kursiverade citatet. Departementschefen yttrade nemligen vid samma tillfälle i omedelbart sammanhang med föregående äfven följande: »Ehuru en uppsägning visserligen icke utesluter möjligheten att, innan lagen derefter träder ur kraft, komma till en ny öfverenskommelse, *kan det dock icke betvivlas, att samförståndet mellan de båda länderna bättre bevaras, om rättelser i lagen vid behof kunna på öfverenskommelsens väg utan uppsägning vinnas.*» Dessa ord äro ej mindre träffande än de af utskottet citerade och torde särskildt under nuvarande förhållanden de förenade rikena emellan vara synnerligen behjertansvärda.

Utskottet anser, att man med fog bör kunna påräkna, att från Norges sida hinder icke skall möta för åvägabringande af förändrade bestämmelser rörande spanmål, omalen och malen, samt bröd och andra tillverkningar af spanmål så tidigt, att de må kunna träda i kraft redan innan detta års skörd föres i marknaden; och utskottet tillägger, att Norge, som producerar endast en bråkdel af den säd, hvaraf landet för egen förbrukning har behof, icke bör kunna hafva något rättmätigt intresse i att motsätta sig, att en sådan ändring snarast möjligt företages. På samma gång vi till alla delar instämma i denna utskottets uppfattning, synes det oss likväl ganska märkligt, att utskottet tvekat begagna sig af denna omständighet för att derigenom på ett både snabbt och verkande sätt uppnå det åsyftade målet: en revision af mellanrikslagens nu från skilda håll öfverklagade bestämmelser, eller, för att begagna utskottets egna ord, att få till stånd en på riktiga grunder fotad mellanrikslag, samt att först då, sedan detta visat sig omöjligt, föreslå Riksdagen att besluta lagens upphäfvande. För vår del anse vi det vara af största vikt, att, sedan Riksdagen nyligen beslutat väsentligt höjda spanmåls- och mjöltullar, den deraf påräknade statsinkomsten också i möjligaste mån måtte tillgodokomma den svenska statskassan, och att de sålunda höjda tullsatserna icke måtte göras till föremål för en mer eller mindre osund spekulation vare sig från svensk eller norsk sida; ty man kan nemligen tänka sig det förhållande, att norrmännen, utan att egentligen bryta mot gällande föreskrifter, på den svenska marknaden inkastade större delen af sin egen spanmålsskörd, för att i stället till sitt behof använda utländsk, med en ringa registreringsavgift tullbelagd spanmål. Denna omständighet synes oss vara så pass viktig och beaktansvärd, att vi ansett förekommandet af en dylik spekulation böra ingå nära nog som en hufvudpunkt vid den nu ifrågasatta revisionen, och vi styrkas jemväl i denna vår upp-

fattning af den redogörelse, utskottet lemnar (å sid. 17) öfver vissa missbruk, som lära befordras genom den i hög grad utvecklade landthandeln vid gränsen, hvilka missbruk anses komma att ökas i samma mån som de svenska tullsatserna höjas utöfver de norska och införseln följaktligen lemnar tillfälle till vinst på tullskillnaden.

Det ofta upprepade påståendet, att Norge alltid vid föregående underhandlingar förstått att betinga sig större fördelar än Sverige, torde vid en närmare granskning visa sig vara i det närmaste ogrundadt. I sjelfva verket är det nemligen Sverige, som, genom sitt tillvägagående att gång på gång och vanligen omedelbart efter en revision af mellanrikslagen ändra sin tulltaxa, oupphörligt framställt nya anspråk och således äfven ändrat eller förtryckt verkningarna af den kort förut antagna lagen. Efter 1887 års revision följde nemligen 1888 års protektionistiska tulltaxa, som blef grundläggande för det nu rådande tullsystemet. Visserligen föranledde denna tulltaxa en ny revision af mellanrikslagen, men knappast hade denna genom utfärdandet af nu gällande förordning af den 30 maj 1890 hunnit blifva känd och tillämpad, innan Sverige genom antagande af 1892 års tulltaxa å nyo hade rubbat åtskilliga af de grunder, som vid upprättandet af 1890 års lag tjänat till ledning och rättesnöre. Häraf föranleddes åter de år 1894 framställda yrkandena om lagens upphäfvande, hvilka yrkanden denna gång resulterade i en anhållan om utredning angående beskaffenheten och omfattningen af åtskilliga öfverklagade olägenheter i afseende å Sveriges och Norges ömsesidiga handels- och sjöfartsförhållanden, hvilken utredning i utskottets föreliggande betänkande jemväl finnes omförmäld. Slutligen har innevarande års Riksdag genom antagande af betydligt höjda spanmåls- och mjöltullar ytterligare stegrat sina anspråk på tillmötesgående från Norge. Allt detta oaktadt upprepas fortfarande påståendet derom, att det är Norge, som städse betingar sig större fördelar än Sverige, under det att i verkligheten snarare ett motsatt förhållande synes ega rum.

Den utredning, som, enligt hvad nyss är sagdt, blifvit verkställd, har emellertid, enligt embetsverkens gemensamma utlåtande, utvisat ett för Sverige gynnsamt resultat af handelsomsättningen i dess helhet mellan de båda länderna, hvilket förtjenar desto mera uppmärksammas, som det i den allmänna föreställningen, vilseledd af den bristfälliga utförselstatistiken, synes hafva ingått och äfven såsom skäl till missnöje med hela mellanrikslagstiftningen framhållits, att införseln från Norge till Sverige skulle vara dubbelt så stor som den från Sverige till Norge. Då härjemte den årliga handelsomsättningen uppgått till ett sammanräknadt värde af omkring 60 millioner kronor, samt till uppnåendet af sådant resultat otvifvelaktigt väsentligt bidragit den frihet i varuutbyte mellan de båda länderna,

som mellanrikslagen i vissa afseenden beredt, hafva kommerskollegium och generaltullstyrelsen jemväl ansett det vara uppenbart, att nuvarande mellanrikslagstiftning medfört afsevärda ekonomiska fördelar för båda de kontraherande länderna, och att sålunda redan ur allmänt ekonomisk synpunkt ett upphäfvande för framtiden af mellanrikslagstiftningen icke borde ifrågakomma. Embetsverken hafva ock funnit de anförda klagomålen, för så vidt de blifvit på faktiska förhållanden grundade, vara, särskildt hvad beträffar den egentliga fabriksindustrien, till såväl omfattning som innebörd i allmänhet af mindre betydelse än embetsverken, på grund af den allmänna mening rörande mellanrikslagen, som synes vara i landet rådande, haft anledning vänta. Denna uppfattning bekräftas ock af utskottet sjelft på det mest bevisande sätt, då endast tre sådana artiklar, nemligen jäst, margarin och spik, ansetts böra göras till föremål för ändrad tullbehandling vid en blifvande revision af samma lag.

Utskottet framhåller slutligen, att de förändrade förhållanden i afseende å Sveriges och Norges inbördes handel och sjöfart, som utskottet förordar, afse visserligen äfven ett mera utsträckt och skärpt öfvervakande af samfärdseln de båda rikena emellan, och utskottet säger sig ingalunda förbise, att detta måste medföra ökade kostnader för statsverket; men utskottet anser sig vara förvissadt om att dessa skola mer än uppvägas genom ett bättre tillvaratagande af statens rätt än hittills skett eller kunnat ske. I detta afseende tillåta vi oss dock erinra, att, på sätt redan 1888 års bevillningsutskott framhöll, det synes oss vara själfklart, att Sveriges och Norges inbördes handels- och sjöfartsförhållanden icke böra i de olika rikena vara underkastade samma bestämmelser, som der gälla för främmande länder i allmänhet. Den sammanslutning i politiskt hänseende, hvilken till de båda ländernas gemensamma och ömsesidiga nytta nu sedan mer än åttio år egt rum, måste nemligen, såsom ju äfven skett, medföra ett närmande mellan de båda folken äfven i andra afseenden. En otvungen och liflig kommersiel samfärdsel kan ej annat än i hög grad bidraga till föreningens styrka och uppfyllandet af dess ändamål. Hvarje åtgärd, som innebär ett underlättande af denna samfärdsel, är därför från unionel synpunkt högst önskvärd. Också har man städse sökt göra handeln mellan de förenade rikena så fri, som det har varit möjligt med hänsyn till de båda ländernas olika tullagstiftning.

Då vi sålunda hålla före, att en anhållan hos Kongl. Maj:t om inledande af underhandlingar med norska regeringen om införande af sådana bestämmelser i mellanrikslagen, hvilka stå i full öfverensstämmelse med den svenska tullagstiftningens ändamål, är den naturligaste och lämpligaste åtgärden från svensk sida; att en dylik åtgärd, med dervid fogadt bemyn-

digande att under vissa villkor uppsäga lagen, skall mera vara egnad än utskottets förslag om omedelbart upphäfvande att åvägabringa den skyndsamma lösning af frågan, som af alla anses önskvärd; samt att ett ömsesidigt tillmötesgående från båda rikena måste anses oundgängligen nödvändigt till främjande af *brödrafolkens väl*, tillåta vi oss hemställa,

att Riksdagen, med afslag å de i ämnet väckta motioner, måtte

dels hos Kongl. Maj:t anhålla:

att Kongl. Maj:t, med anledning af de betydande ändringar i tulltaxan, som på senaste tiden egt rum, tacktes inleda underhandlingar med norska regeringen om utarbetandet af sådana förändrade bestämmelser i förordningen angående Sveriges och Norges ömsesidiga handels- och sjöfartsförhållanden den 30 maj 1890, att de olägenheter för det svenska näringslivet, hvilka på grund af de båda ländernas nu från hvarandra så betydligt afvikande tullsatser förefinnas, må kunna afhjelpas och så vidt möjligt är för framtiden förebyggas, samt

att Kongl. Maj:t, till olägenheternas snara afhjelpande, måtte så skyndsamt bedrifva nämnda underhandlingar, att fullständigt förslag till ny mellanrikslag må kunna redan år 1896 föreläggas svenska Riksdagen och norska Stortinget, eller, att Kongl. Maj:t — derest detta icke skulle låta sig göra — meddelar nästkommande Riksdag kännedom om underhandlingarnas fortgång och de resultat, hvartill de kunna hafva ledt, på det Riksdagen, för så vidt icke uppsägning på sätt nedan sägs redan egt rum, då må blifva i tillfälle att efter sig företeende omständigheter besluta, om mellanrikslagen skall uppsägas eller icke; och

dels för sin del besluta

sådan ändring i 3 § af gällande mellanrikslag, att spanmål, omalen och malen, äfvensom bröd skola upptagas bland de naturalster och tillverkningar, som, oafsedt sitt ursprung, enligt nämnda paragraf draga hel tull,

hvarjemte vi i samband härmed hemställa:

att Riksdagen ville bemyndiga Kongl. Maj:t att,

för den händelse det från Norges sida skulle möta hinder att före instundande 1 september genomföra nyssnämnda, af Riksdagen beslutade ändring i mellanrikslagens 3 §, i öfverensstämmelse med samma lags 18 § uppsäga mellanrikslagen med enahanda verkan, som hade Sverige för sin del fattat ett af Norges samtycke oberoende beslut om lagens ändring eller upphäfvande, dock utan att de med Norge inledda underhandlingarna derigenom atbrytas.»

Herr *Swarling* har begärt få antecknadt, att han icke deltagit i den slutliga behandlingen af detta ärende inom utskottet.